

QUẢN LÝ HOẠT ĐỘNG TỰ HỌC TRONG KHU NỘI TRÚ
- MỘT BIỆN PHÁP NÂNG CAO HIỆU QUẢ HỌC TẬP
CỦA HỌC SINH, SINH VIÊN TRƯỜNG
CAO ĐẲNG KHÍ TƯỢNG THỦY VĂN HÀ NỘI

ThS. Trần Thị Dung

Trường Cao đẳng Khí tượng Thủy văn Hà Nội

Qua khảo sát thực trạng hoạt động tự học tại trường Cao đẳng Khí tượng Thủy văn Hà Nội cho thấy học sinh, sinh viên chưa nhận thức được đầy đủ về vai trò, tác dụng của việc tự học, rèn luyện kỹ năng với việc hình thành tri thức và phẩm chất, nhân cách của người cán bộ trong tương lai. Trường Cao đẳng Khí tượng Thủy văn Hà Nội đã tiến hành khảo sát, rút ra 6 kinh nghiệm trong việc quản lý hoạt động tự học của học sinh, sinh viên. Trong bài báo này tác giả xin giới thiệu để bạn đọc tham khảo.

Quá trình dạy học không thể xem nhẹ hoặc tách rời hoạt động tự học (HĐTH). Bởi vì tự học là quá trình tự giác, tích cực, độc lập chiếm lĩnh tri thức, hình thành kỹ năng, kỹ xảo của chính bản thân người học. Đó là yếu tố cơ bản quyết định chất lượng học tập của học sinh, sinh viên (HSSV) nói riêng và chất lượng đào tạo của nhà trường nói chung; là mục tiêu, là phương thức tạo ra chất lượng thực sự, lâu bền của quá trình giáo dục - đào tạo.

Tự học của HSSV là một nhân tố quan trọng, có tính chất quyết định sự trưởng thành của nhân cách người học và hiệu quả đào tạo của nhà trường, nó có quan hệ chặt chẽ với hoạt động dạy của giáo viên và hoạt động quản lý HSSV, đồng thời nó còn phụ thuộc vào cơ sở vật chất và các phương tiện kỹ thuật dạy học.

Nhưng để HĐTH đem lại hiệu quả, cần phải có các biện pháp quản lý tốt. Điều đó đã được nhiều nhà giáo dục học trong nước và trên thế giới dày công nghiên cứu với nhiều công trình lớn đã được công bố. Ở nước ta trong những năm gần đây, HĐTH và quản lý HĐTH được coi là vấn đề có tính cấp bách của giáo dục và đào tạo nhằm "Phát huy tinh thần độc lập suy nghĩ và sáng tạo của HSSV, đề cao năng lực tự học, tự hoàn thiện học vấn và tay nghề" [1].

Đối với Trường Cao đẳng Khí tượng Thủy văn (KTTV) Hà Nội - một trường đa ngành, đa hệ, HĐTH và quản lý HĐTH là những vấn đề không mới nhưng việc tổng kết, phân tích để tìm ra các biện pháp quản lý tốt nhằm nâng cao hiệu quả của nó lại là một việc rất mới và rất cần thiết.

Để nghiên cứu vấn đề HĐTH và quản lý HĐTH, trước hết cần đánh giá đúng đặc điểm của HSSV, tình hình HĐTH và quản lý HĐTH trong trường, điều kiện học tập cũng như việc tổ chức các hình thức tự học trong ký túc xá. Chẳng hạn như:

- Ngoài đặc tính chung của HSSV Việt Nam, HSSV Trường Cao đẳng KTTV Hà Nội còn có những nét rất riêng biệt của nó như: 1) Phần lớn HSSV xuất thân từ nông thôn, miền núi, vùng sâu, vùng xa, dân tộc ít người; 2) Do không đỗ đại học nên nhiều HSSV chưa thật sự yên tâm để học mà còn tiếp tục ôn thi đại học và 3) Có sự chênh lệch về trình độ, nhận thức của HSSV trong một lớp, giữa các vùng, các dân tộc khác nhau.

- Qua khảo sát trong đội ngũ giáo viên và HSSV cho thấy: 1) Đa số HSSV đã nhận thức được vai trò, tác dụng của HĐTH, nhưng vẫn còn có một số nhận thức chưa đúng; 2) Cơ sở vật chất ở ký túc xá còn khó khăn thiếu thốn; 3) Trong khu ký túc xá chưa thật sự đảm bảo các điều kiện tốt như: không gian yên tĩnh, trật tự, vệ sinh môi trường, ánh sáng và 4) Còn thiếu các phương tiện học tập thông thường: máy tính, Internet, các thiết bị chuyên ngành, giáo trình và tài liệu tham khảo, nhất là cho các ngành mới.

Về vấn đề tự học, thực tế cho thấy: 1) Có tới 80,5% số HSSV nói rằng họ chỉ học thường xuyên trước khi kiểm tra và thi, còn các ngày bình thường lại học rất ít (16,4%); 2) Hiện tượng tự học không có kế hoạch chiếm tới 71,4% số học sinh. Điều đó chứng tỏ rằng đa số HSSV chưa nhận thức đầy đủ về HĐTH và việc thực hiện kế hoạch tự học.

Về sự quan tâm của các cấp quản lý trong trường:

- Đã có một số biện pháp cần thiết để quản lý HĐTH nhưng nhận thức lại chưa đầy đủ. Chẳng hạn: 1) Việc phổ biến mục tiêu chương trình đào tạo, môn học được chú trọng nhưng các vấn đề giáo dục truyền thống, giáo dục nâng cao vai trò tự học, các hội thảo về tự học không được thực hiện thường xuyên (chiếm tới 80-100% số được hỏi ý kiến); 2) Các biện pháp nhằm kích thích hứng thú HĐTH của HSSV được làm tốt, nhất là kích thích về kinh tế nhưng để làm tiêu chí xin việc lại không được chú ý nhiều (chỉ có 31%); 3) HSSV chưa lập được kế hoạch tự học hoặc có lập được nhưng thực hiện lại không được thường xuyên (có 65% số người được hỏi); 4) Chỉ có gần 50% số giáo viên thực hiện việc hướng dẫn phương pháp tự học thông qua giờ giảng trên lớp và 98% số giáo viên chưa chú trọng tới các hoạt động hội thảo.

- Chỉ có 35% số giáo viên được hỏi ý kiến là thường xuyên quan tâm kiểm tra việc chấp hành thời gian tự học của HSSV và 16,3% giáo viên quan tâm tới việc ra đề thi có nội dung liên quan tới việc đọc sách và tài liệu tham khảo.

- Chỉ có 45,2% cán bộ quản lý và 36,9% giáo viên được hỏi ý kiến cho rằng đã có đủ sách giáo khoa, giáo trình và phương tiện kỹ thuật dạy học.

Kết quả nêu trên cho thấy mức độ quan tâm của các cấp, các bộ phận tới quản lý HĐTH là chưa nhiều và hiệu quả chưa cao, chưa có những giải pháp kiên quyết và thiết thực.

Để khắc phục tình trạng trên cần có các biện pháp làm thay đổi theo hướng có hiệu quả hơn các HĐTH và quản lý HĐTH trong trường. Chính vì vậy, trong học kỳ I năm học 2002 - 2003 tại Trường Cao đẳng KTTV Hà Nội

đã tiến hành thử nghiệm 6 biện pháp nhằm nâng cao hiệu quả HĐTH và quản lý HĐTH. Đó là:

- 1) Quản lý về động cơ tự học;
- 2) Quản lý về kế hoạch tự học;
- 3) Quản lý về nội dung tự học;
- 4) Quản lý về phương pháp tự học;
- 5) Quản lý về việc kiểm tra đánh giá kết quả tự học;
- 6) Quản lý về các điều kiện đảm bảo HĐTH.

Các biện pháp đã được tiến hành thử nghiệm cho lớp C39T (chọn 15 học sinh) là lớp mới vào học năm thứ nhất để so sánh đối chiếu với lớp C38T (chọn 15 học sinh) đang học năm thứ hai. Kết quả khảo sát cho thấy:

- Tỷ lệ về dấu hiệu việc thực hiện tự học chưa tốt của lớp đối chứng (C38T) rất cao so với lớp thử nghiệm (C39T): 80/40%.

- Lớp thử nghiệm (C39T) có ý thức hơn lớp đối chứng (C38T). Điều này thể hiện trong các nội dung khảo sát, số học sinh đã trả lời phiếu điều tra hay là đã quan tâm thực hiện các biện pháp thử nghiệm: lớp thử nghiệm có 100 % học sinh trả lời còn lớp đối chứng chỉ có 80%.

Kết quả thử nghiệm đó có thể cho kết luận rằng: khi có tác động sự phạm thì ý thức cũng như việc thực hiện nội dung tự học tốt hơn hẳn so với khi chưa có tác động sự phạm.

Đồng thời việc khảo nghiệm tính khả thi của 6 biện pháp trên cũng được tiến hành. Việc khảo nghiệm được thực hiện bằng lấy ý kiến của 30 cán bộ quản lý (có 15 ở trường bạn); 30 giáo viên (có 10 ở trường bạn) 50 học sinh (30 trung học, 20 cao đẳng) và 20 chuyên gia về giáo dục học, tâm lý học, khoa học quản lý cho kết quả là:

1. Ý kiến của cán bộ quản lý

Tỷ lệ chấp nhận đối với các biện pháp đã nêu trên không hoàn toàn thống nhất: 1) Có hơn 50% số phiếu rất đồng ý và đồng ý với các biện pháp: 1, 3, 4, 5 và 6; 2) Trong đó biện pháp 4 nhận tới 100%; 3) Chỉ có biện pháp 2 nhận được ít hơn 50%. Kết quả đó cho thấy 6 biện pháp đã đề ra là có ý nghĩa thực tiễn và có khả năng thực thi.

2. Ý kiến của giáo viên

Với 97% số phiếu trả lời rất đồng ý và đồng ý, số không đồng ý hoặc phân vân rất ít, cho thấy đội ngũ giáo viên trong và ngoài trường đánh giá cao các biện pháp đã nêu trên và cho rằng các biện pháp đó rất cần thiết trong việc thúc đẩy quá trình HĐTH và quản lý HĐTH.

3. Ý kiến của học sinh

Đại đa số học sinh rất đồng ý và đồng ý với các biện pháp đã nêu, với tỷ lệ 76% cho biện pháp 5; 100% cho biện pháp 4; từ 55-70% cho các biện pháp còn lại.

4. Ý kiến của các chuyên gia

Số ý kiến rất đồng ý và đồng ý cao hơn hẳn so với số ý kiến của cán bộ quản lý, giáo viên, học sinh và đạt tỷ lệ tuyệt đối: 100% .

Với kết quả khảo nghiệm trên, có thể khẳng định 6 biện pháp đã đề ra là phù hợp, có tính thiết thực, khả thi cao, có tính phổ thông, phổ biến, các đối tượng liên quan đều có thể thực hiện được.

Tóm lại

Hiệu quả HĐTH phụ thuộc vào kỹ năng tự học, động cơ thái độ học tập, năng lực của HSSV, phương pháp giảng dạy của giáo viên và điều kiện cơ sở vật chất dành cho HĐTH. Các HĐTH phải có quản lý, có hướng dẫn mới đạt hiệu quả cao.

Thực trạng HĐTH tại Trường Cao đẳng KTTV Hà Nội cho thấy: HSSV chưa nhận thức đầy đủ về vai trò, tác dụng của tự học, việc rèn luyện kỹ năng tự học với việc hình thành tri thức và các phẩm chất nhân cách của người cán bộ tương lai. Trong khi công tác quản lý HĐTH ở trường cũng chưa thực sự tốt. Đó là một trong những nguyên nhân hạn chế việc nâng cao chất lượng HĐTH của HSSV nhà trường.

Để khắc phục thực trạng trên góp phần nâng cao chất lượng tự học của HSSV, cần tiến hành cải tiến HĐTH và quản lý HĐTH dựa trên các biện pháp đã trình bày trên. Đó là các biện pháp đã được xây dựng trên cơ sở thực tiễn và cơ sở lý luận về quản lý HĐTH .

Kết quả khảo sát, thử nghiệm và khảo nghiệm cho thấy các biện pháp trên nếu được áp dụng sẽ góp phần tích cực nâng cao hiệu quả HĐTH và quản lý HĐTH tại Trường Cao đẳng KTTV Hà Nội.

Tuy nhiên, để triển khai các biện pháp đó, cần có thay đổi cả về nhận thức và hành động của cả hệ thống bộ máy nhà trường: từ Ban Giám hiệu, các phòng ban, giáo viên, giáo viên chủ nhiệm, cán bộ quản lý ký túc xá và bản thân của mỗi cá nhân HSSV. Việc thay đổi đối với từng đối tượng có thể được thực hiện như sau:

Đối với các cấp quản lý trong Nhà trường

- Tăng cường giáo dục ý thức, động cơ, thái độ đối với việc tự học cho HSSV ngay từ đầu khoá học. Có quy chế về tự học, quản lý HĐTH, thời gian tự học và lên lớp, quy chế kiểm tra đánh giá kết quả học tập của HSSV theo hướng tích cực. Tăng cường giáo dục truyền thống nhà trường.

- Tăng cường đầu tư cơ sở vật chất, trang thiết bị dạy học hiện đại, nhất là cho thư viện nhằm đáp ứng đủ tài liệu cho việc tự học, tự nghiên cứu của HSSV.

- Đổi mới nội dung chương trình môn học và trong kế hoạch thực hành, thực tập cần thể hiện rõ tiêu chí bồi dưỡng phương pháp tự học, tự nghiên cứu; dành thời gian thích đáng cho việc tự học.

- Tăng cường bồi dưỡng đội ngũ giáo viên về chuyên môn, nghiệp vụ, tự học, tự nghiên cứu, áp dụng phương pháp dạy học hiện đại theo hướng tích cực, lấy HSSV làm trung tâm.

- Tạo sức mạnh tổng hợp đồng bộ của tất cả các Khoa, Phòng, Ban, các tổ chức đoàn thể nhằm tác động hợp lý tới HĐTH coi đó là một mục tiêu đào tạo người cán bộ tương lai, để sau khi ra trường họ có thể tiếp tục học thêm nhằm nâng cao trình độ.

Đối với giáo viên

- Vận dụng các phương pháp dạy học tích cực, có biện pháp để HSSV phải tự học, tự đào tạo toàn diện cả về tri thức, kỹ năng, đạo đức, thẩm mỹ và sức khỏe; phải hướng dẫn sử dụng thành thạo các phương tiện kỹ thuật dạy học và là tấm gương sáng về tự học, tự đào tạo nâng cao trình độ về mọi mặt cho HSSV noi theo.

- Hướng dẫn HSSV rèn luyện kỹ năng tự học, tự tổ chức hội thảo để trao đổi kinh nghiệm, phương pháp học tập và ý thức đầy đủ hơn về vai trò tự học. Kiểm tra thường xuyên sau mỗi bài học, mỗi chương học và có nội dung đọc tài liệu tham khảo trong câu hỏi kiểm tra.

Đối với giáo viên chủ nhiệm

- Có trách nhiệm và chủ động tổ chức các HĐTH. Chọn những HSSV thực sự gương mẫu, có năng lực học tốt làm cán sự lớp.

- Gần hoạt động của giáo viên chủ nhiệm với các hoạt động Đoàn TNCS Hồ Chí Minh; liên hệ chặt chẽ với giáo viên bộ môn trong việc triển khai bài tập, hội thảo và các hoạt động ngoại khóa.

- Tổ chức sơ kết, tổng kết trong từng đợt thi đua hoặc từng tháng, từng học kỳ; khen thưởng kịp thời những HSSV tiến bộ; đồng thời nhắc nhở, uốn nắn, thậm chí đề nghị xử lý kỷ luật những HSSV vi phạm nội quy; đánh giá công bằng và khách quan HSSV về kết quả học tập, rèn luyện và phẩm chất đạo đức.

Đối với cán bộ quản lý HSSV và quản lý ký túc xá

- Tích cực tự học, tự đào tạo để có đủ khả năng tư vấn cho HSSV trong việc lập và thực hiện kế hoạch tự học, tự kiểm tra, đánh giá kết quả của việc thực hiện kế hoạch đó.

- Duy trì thời gian tự học của HSSV, phối hợp chặt chẽ với giáo viên chủ nhiệm, giáo viên bộ môn và các tổ chức Đảng, Chính quyền, Đoàn thể để xây dựng bầu không khí học tập tích cực, kích thích lòng nhiệt tình, ham muốn tự học, tự nghiên cứu của HSSV.

- Tiến hành nhận xét từng tuần, từng tháng, kịp thời biểu dương những HSSV chấp hành tốt nội quy tự học, nội quy ký túc xá; đồng thời nhắc nhở, uốn nắn, thậm chí đề nghị kỷ luật những HSSV vi phạm nội quy và thông báo trên bảng tin.

- Bố trí trong ký túc xá không còn hiện tượng có nhiều HSSV ở các lớp khác nhau trong cùng một phòng.

Đối với HSSV

- Phải xác định động cơ học tập đúng đắn ngay từ khi mới vào trường “học để biết; học để làm, học để cùng sống với nhau, học để làm người” [5].

- Cần nhận thức đầy đủ, sâu sắc về mục tiêu, yêu cầu đào tạo; nắm vững nội dung kế hoạch học tập toàn khoá; tự xây dựng kế hoạch tự học; lựa chọn các phương pháp tự học thích hợp; chuẩn bị các điều kiện và phương tiện cần thiết cho quá trình tự học.

- Phải gắn chặt quá trình tự học với việc tu dưỡng rèn luyện toàn diện của bản thân, từng bước xây dựng và hoàn thiện các phẩm chất, nhân cách của người cán bộ tương lai.

Tài liệu tham khảo

1. Đảng Cộng sản Việt Nam. *Văn kiện Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ IX*. NXB Chính trị Quốc gia, Hà Nội, 2001.
2. Lê Khánh Bằng. *Phương pháp tự học*, NXB Giáo dục, Hà Nội, 1994.
3. Phạm Hồng Quang. *Các biện pháp tổ chức hoạt động học tập ngoài giờ lên lớp*, NXB Giáo dục, Hà Nội, 1998.
4. I.F. Kharlamov. *Phát huy tính tích cực của học sinh như thế nào*. Tập 1. NXB Giáo dục, Hà Nội, 1978.
5. Jacques Delors. *Học tập một kho báu tiềm ẩn*. UNESCO Paris, 1996. Bản dịch tiếng Việt, NXB Giáo dục, 1997.
6. Các phiếu hỏi ý kiến cán bộ, giáo viên và học sinh của trường về HĐTH.
7. Các phiếu khảo nghiệm của cán bộ quản lý, giáo viên, học sinh và chuyên gia sư phạm về các biện pháp nâng cao hiệu quả của HĐTH.